

Sessio 14

Vaiennetut lähteet. Kirjallisen kaanonin ja kulttuuriperinnön rakentaminen tekstualisaatiopolitiikkana I-II

Pj. Lotte Tarkka

Paneeli tarkastelee kansallisen kulttuurin ja kirjallisuuden luomista Suomessa pitkällä 1800-luvulla osana kirjallisen eliitin ja suullisen kansankulttuurin vuorovaikutusta. Lähtökohtamme ovat tekstit ja tekstilajit, jotka eivät soveltuneet eliitin ideologisiin pyrkimyksiin ja esteettisiin arvoihin ja syrjäytettiin siksi kirjallisuudessa ja perinteen yhteiskunnallisissa käytöissä. Tekstualisaatiokäytänteet linkittyivät kulttuuriperinnön ja kirjallisen kaanonin ideologiseen arvoperustaan ja yleiseurooppalaisiin aatevirtauksiin.

Esitelmät:

Lotte Tarkka

Helsingin yliopisto

lotte.tarkka@helsinki.fi

Epäperäinen kansanruno – Kirjallistuminen ja kalevalavaikutteisen kansanrunouden reseptio

Elias Lönnrotin ja muiden kansanrunopohjaisten kirjallisten teosten syntyhistoria ja reseptio tunnetaan tutkimuksessa hyvin, mutta Kalevalan pitkät varjot kansankulttuurissa huonommin. Kun eeposteksti palautettiin lähteilleen lahjoittamalla Kalevala konkreettisenä teoksena runolaulajille tai lukemalla sitä ääneen perinneyhteisöissä, käynnistyi monimutkainen ja vähän tutkittu prosessi. Kalevalasta saadut vaikutteet muuttivat kansanrunon poetiikka ja syöttivät kertomusmaailmaan uudenlaisia juonityyppejä. Samalla runolaulukulttuuri kohtasi oman perinteensä kulttuuriperinnöksi muunnetun representaation. Vaikutteita omaksuneet runolaulajat kuitenkin leimattiin epäaidoiksi. Suullisen ja kirjallisen kulttuurin monimuotoinen vuorovaikutus nivoutuu kiinteästi kansanrunouden arvottamisen ja käyttöjen ideologisiin perusteisiin. Esitelmässä tarkastellaan epäperäisen kansanrunon syntyä ja reseptiota mikrotasolla, runolauluyhteisöissä, sekä niitä julkilausuttuja ja implisiittisiä perusteita, joilla eliitin kansanrunoentusiastit hylkäsivät kulttuurin muutokseen ja uusiin vaikutteisiin reagoivan runomuodon.

Kati Kallio

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura / Helsingin yliopisto

kati.kallio@finlit.fi

Naishahmot ja naisten runot lyriikan ja epiikan välissä

Mytologinen sankariepiikka Väinämöisineen oli keskeinen Kalevalan ja suomalaisen kulttuurin rakennusaines. Etenkin Vienan Karjalasta löydetty sankarirunous käsitettiin vanhimmaksi ja arvokkaimmaksi suulliseksi perinteeksi.

Kalevalan ilmestymisen jälkeen näitä suullisia runoja kutsuttiin usein Kalevalan runoiksi.

Osan kertovista runoteemoista Lönnrot kuitenkin julkaisi lyyristen runojen kokoelmassaan Kanteletar: monia näistä on myöhemmin kutsuttu balladeiksi tai lyyriseksi epiikaksi. Katsottiin, että nämä runot, kuten esimerkiksi B. F. Godenhjelm (1884) kirjoitti, ”eivät sisällä mitään myyttillisiä aineksia eivätkä kuvaile vanhimman muinas-ajan oloja, mutta kuitenkin koko esitystavaltaan (...) ovat enemmän tai vähemmän eepillisiä, Kalevalan runojen kaltaisia.” Kantelettaren kertovien tekstien taustalla olevat suulliset runot kuvaavat usein nuorten naisten kohtaloita ja kulkevat välillä minä-muodossa, ja usein ne olivat naislaulajien suosiossa. Nämä olivat keskeisiä taustatekijöitä niiden arvottamisessa epämytologisiksi, uudemmiksi ja vähäarvoisemmiksi. Samaan joukkoon luettiin myös kristillisiä vaikutteita sisältävät runot.

Eija Stark

eija.stark@helsinki.fi

Åbo Akademi/Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Eriaikaisuuden samanaikaisuus: modernin folklore ja Kaarle Krohnin uskomusperinteen keruuprojekti

Kaarle Krohn nimitettiin suomalaisen ja vertailevan kansanrunoustieteen professoriksi vuonna 1898 – aikana, jolloin yhteiskunnan taloudellinen ja tietoperustainen rakenne olivat suuressa muutoksessa niin Suomessa kuin kaikkialla länsimaissa. Modernisaation eri ilmiöt teknologisen kehityksen, luku- ja kirjoitustaidon sekä poliittisten oikeuksien lisääntymisen sekä kaupungistumisen myötä vaikuttivat syvästi kansankulttuuriin. Vuosisadan vaihteessa kansanrunoustieteessä pyrittiin etsimään orgaanista selitystä kansan historialle tutkimalla kansanrunoja filologisesti. Tutkimus keskittyi eepisten runosäkeiden ja runoissa käytettyjen sanojen tarkkaan vertailuun. Runojen sisältöjen oletettiin viittaavan arkaisten suomalaisyhteisöjen historiaan. Kaarle Krohn etsi aineistoistaan muinaisuutta ja katoamassa olevaa menneisyyttä, mutta ei tutkijana tehnyt havaintoja reaaliaikaisesta suullisesta kulttuurista, esimerkiksi tarinoista ja kaskuista liittyen kaupankäyntiin, Amerikan siirtolaisuuteen tai vallanpitäjiin. Eriaikaisuuden samanaikaisuus on Fernand Braudelin kehittämä käsite historiallisille ilmiöille, joissa aika vaikuttaa liikkuvan eri nopeuksilla. Esitelmässäni sovellan käsitettä Kaarle Krohnin 1900-luvun alussa toteuttamaan uskomusperinteen keruuprojektiin, joka edusti aikalaisparadigmassa oikeaa perinnekäsitystä. Pohdin sitä, miten ja miksi kansanuskon tekstit asettuivat modernissa ilmaistun vernakulaarin edelle rakennettaessa kansallista kulttuuriperintöä.

Juhana Saarelainen

Turun yliopisto

juhana.saarelainen@utu.fi

Turun romantiikka, kansanrunojen kansallisuus ja julkinen keskustelu

Turun romantiikkaa on tarkasteltu tutkimuksen valtavirrassa melko usein lyhytkestoisena, vähämerkityksisenä ja epäolennaisena ilmiönä. Erityisesti näyttää siltä, että Turun romantiikkaan kohdistettu mielenkiinto on liittynyt paljolti siihen, kuinka paljon ilmiö rakensi tai ennakoi kansallisia aatteita ja toimintatapoja kuten fennomania tai kansanrunouden keruu ja julkaisu. Siten Turun romantiikka on nähty monin tavoin suhteessa niin sanottuun kansalliseen heräämiseen ja Suomen kansallisvaltiokehitykseen. Tässä paperissa on pyrkimyksenä jäljittää Turun romantiikan kansallisen ajattelun ylikansallisia yhteyksiä välttäen metodologisen nationalismiin lähtökohtia. Tarkastelen erityisesti millaisia kansallisia odotuksia, ideologioita ja representaatiota kansanrunouteen liitettiin. Huomio kohdistetaan Turun romantiikan tuottamaan julkiseen keskusteluun. Käsitteet kansanrunouden merkityksestä, lajeista ja arvosta tuotiin lehtien palstoille ja samalla ryhdyttiin rakentamaan kansan ja kansanrunouden välille suhdetta, joka ei ollut vielä olemassa. Runonlaulajat eivät määrittäneet runouttaan kansalliseksi tai mieltäneet itseään osaksi kansakuntaa. Siksi on syytä kysyä, missä määrin kansanrunous, tai ajatus siitä, syntyi oppineen julkisen keskustelun käsitteellistämänä.